

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

- Dansk Numismatisk Forening • Føroya Myntsavnarafelag • Myntsafnarafélag Íslands •
- Norsk Numismatisk Forening • Numismatiska Föreningen i Åbo • Skånes Numismatiska Förening •
- Nationalmuseets Myntkabinett • Den kgl. Mønt- og Medaillesamling • Kungl. Myntkabinettet •
- Lunds Universitets Historiska Museum • Myntkabinettet, Universitetet i Oslo •
- Suomen Numismaattinen Yhdistys • Svenska Numismatiska Föreningen •
- Uppsala universitets myntkabinett • Numismatiska Forskningsgruppen •
- Myntsafn Seðlabanka og Þjóðminjasafns •

*Guldmønten fra Gørding – en unik,
kristen dinar slået 1180 i Toledo*

*En estisk falskmøntner fra
Haljala, Vest-Virumaa amt*

*Sjælden engelsk vikingetidsmønt
fundet på Færøerne*

*MB 38 – en fynsk mønttype fra
første halvdel af 1200-tallet*

*Exceptionellt detektorfynd på Själland:
Albrekt av Mecklenburgs första örtug*

Nr. 1 • Januar 2019

Michael Kræmmer, *Sølv, guld og penninge. Betalingsmidler, møntvæsen og pengemål i tidlig dansk middelalder.*

247 sider i helbind.

Forlaget Tancredi 2017 (mail@tancredi.dk).

Pris: 225 DKK.

I februar 2015 forsvarede historikeren Michael Kræmmer med bravur sin Ph.D. afhandling om *Højmiddelalderens jordmål og betalingsmål* ved Aarhus universitet. Han har derefter på opfordring udsendt den numismatisk set mest relevante del som en trykt og smukt indbundet bog med titlen *Sølv, guld og penning*. Uanset at Michael Kræmmer understreger, at han er historiker og ikke numismatiker, må jeg som min opfattelse fastholde, at bogen (også) fra et numismatisk synspunkt er til stor nytte. Kræmmers bog handler om pengevæsenet i Danmark fra cirka 1070 til cirka 1340, og vel nok med hovedvægten på den periode, der dækkes af betegnelsen 'borgerkrigsmønter', cirka 1241-cirka 1340.

Bogen bygger i udstrakt grad på de skriftlige kilder, især fra *Danmarks Riges breve*, 1.-3. række, 1938-1982, som er de danske oversættelser fra de hovedsagelig latinske originaler, udgivet i *Diplomatarium Danicum*. Der findes en numismatisk 'nøgle' her til, udgivet i *Nordisk Numismatisk Aarsskrift* 1955 og senere af Otto Mørkholm med flere på grundlag af Haakon Bennike Madsens forarbejder. Arbejdet blev genudgivet med register og tillæg i 1989 som *De skriftlige kilder til Danmarks middelalderlige møntvæsen*.

Et andet stort materiale har Kræmmer også fremdraget og publiceret i form af de mange lødighedsprøver, der med støtte fra Nationalmuseet blev foretaget af den daværende statsguardejn, hvis embede senere indgik i 'Statens kontrol med ædle metaller', en institution som undertegnede også mindes for et godt samarbejde (heller ikke denne institution eksisterer nu).

Man kan dårligt arbejde med de problemer, Kræmmer har at gøre med, uden at nævne spærkassedirektør Kai G. Kaaber (1911-1996), hvis ufuldendte arbejde om 'borgerkrigsmønterne' blev udgivet af hans medarbejder John Gylling Weile (1945-2017). Det er dog ikke helt korrekt at anføre

i bibliografien, at Kaabers arbejde om Danmarks mønter 1241-1377 blev optrykt privat 2002 (s. 245). Det var Dansk Numismatisk Forening, som sammen med John Weile tog sig opgaven på og dernæst også tog sig af distributionen. De fleste af de påtænkte illustrationer – i Sven Aagaards fine streg – er gengivet i auktionskataloget over Kaabers samling fra Thomas Høiland, København, 8. maj 1999.

Kræmmer kommer vist ind på alle relevante hjørner indenfor sit emne, inklusiv 'Mønt, kurs og pengemark 1070-1240', og 'Pengemark og mønt 1250-1340' samt 'plovskat og slagskat'. 'Det svært forstaaelige' er et emne, der omfatter den årlige tvangsveksling, der – må vi tro – har fundet sted. Men hvordan i praksis?

Lad mig slutte med nogle personlige bemærkninger, erindringer fra samtaler med Kai G. Kaaber gennem årene. Jeg mener at have forstået, at alle Kaabers lødighedsundersøgelser foregik hos Statens Kontrol med ædle metaller, og det var en pointe for ham, at de foregik på samme måde hele vejen igennem – altså på den 'våde' eller destruktive måde, lige siden Galster i midten af 1930'erne formidlede en del fra Møntsamlingens dubletsamling til analyse, og til undertegnede et halvt hundrede år senere hjalp Kaaber på tilsvarende vis (men med et mindre antal!). I mellemtiden havde

Kaaber også selv fra sin samling stillet møntmateriale til rådighed for lødighedsanalyser.

Jeg bør tilføje, at på Den kongelige Mønt- og Medaillesamling var vi i mange år tilbageholdende med analyser. Selv fik jeg omkring 1970, i forbindelse med bearbejdningen af det store Ki-rial-fund foretaget en del analyser af nordtyske hulpenninge, foretaget ad 'den våde vej', se *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1970, men fortsatte ikke dermed, da metoden jo er destruktiv.

Otto Mørkholm gjorde i anden sammenhæng et forsøg på samarbejde med det daværende atomforskningscenter på Risø ved Roskilde fjord, men arbejdet blev aldrig fuldført. Dels døde Mørkholm i 1983, og – så vidt jeg husker fra en daværende kollega – så forstod samarbejdspartneren på Risø

ikke helt, hvad det hele drejede sig om. Endelig blev jeg alvorligt advaret af en god og lærd engelsk kollega mod at gå videre ind i den slags arbejde, som man udførte på Risø, da de med radioaktive hjælpemidler prøvede mønter derefter skulle opbevares under særlige sikringsforhold. Siden har der jo vist sig andre muligheder, men lysten til at kaste sig ud i dem havde på dette tidspunkt fortaget sig hos mig. Dette blot som supplement til Kræmmers oplysninger side 210-211.

Jeg vil gerne afslutte denne omtale med en varm anbefaling af bogen.

Jørgen Steen Jensen